

AMZV ČR, PrS, kart. 65, č. 166 436/VI-4/38. Odpis, strojopis.

56

29. november 1938, Bratislava.

Správa policajného riaditeľstva Prezídia Krajiniského úradu o vzťahoch medzi bývalými maďarskými menšinovými politikmi a maďarskou vládou na obsadenom území.

Hlásim o činnosti Zjednotenej kresťansko-sociálnej a maďarskej národnej strany¹, ako aj o jej vzťahoch k Maďarsku. Obdržal som nasledovnú dôvernú správu:

Tunajšie maďarské kruhy boli neprijemne prekvapené udalosťami v budapeštianskom parlamente. Hlavne ich zarazil pád vlády Imrédyho² a to preto, že bolo všeobecne známe, že poslanec Ján Esterházy odcestoval do Budapešti s hotovým plánom, ktorý mal riešiť otázku jak tunajších Maďarov, tak aj otázku Slovákov v Maďarsku. Esterházy chcel dosiahnuť zabezpečenie širokých koncesií pre Slovákov v Maďarsku, aby potom na tieto sa opierajúc, mohol od našej vlády žiadať ďalšie výhody pre Maďarov na Slovensku. Malo sa tiež jednať o zriadenie úradu štátneho tajomníka pre Slovákov v Maďarsku, ktoré miesto sa malo obsadiť súčasne s úradom štátneho tajomníka Maďarov na Slovensku. Na miesto štátneho tajomníka Slovákov v Maďarsku je spomínaný Dr. Ján Ďurčanský, pravotár z Bratislavy³. Tajomnícky úrad má sa pričleniť k novému ministerstvu Hornej zeme. Poslanec Ján Esterházy je v Budapešti považovaný za jedinú do úvahy prichádzajúcu osobu na miesto maďarského tajomníka na Slovensku.

Poslanec Esterházy pri svojej návšteve politických činiteľov v Budapešti celkom otvorene prejavoval svoju nespokojnosť nad tamojšími pomerami a prehlásil, že za takýchto okolností nebude v stave vydobýť na Slovensku pre Maďarov nijaké výhody, najmä v Bratislave, kde veľká časť starousadlíkov ovláda nemecký jazyk a aj ideológiou je nemectvu naklonená, čo by pri doterajšom postupe maďarskej vlády mohlo mať za následok odklonenie tejto časti obyvateľstva od Zjednotenej maďarskej strany a ďalekosiahle posilnenie Deutsche Partei⁴, ktorá aj tak je už nepremožiteľným súperom.

Úradné kruhy maďarské chovajú sa k členom a predstaviteľom Zjednotenej maďarskej strany z pripojeného územia chladne, ba s odporom, čo u týchto nových Maďarov vzbudzuje neľúbosť a nespokojnosť. Tieto okolnosti veľmi zaťažujú prácu nového ministerstva Jarossovho, ku ktorému bol pridelený doterajší prednosta menšinového oddelenia ministerského predsedníctva Pataky. Za tajomníka ministra Jarossa bol ustanovený istý Maszák, ktorý je oddaným stúpencom Patakyho. Keď sa niekto chce dostať k ministrovi Jarossovi, musí sa ohlásiť u tajomníka Maszáka, ktorý ho podrobí výsluchu o účele návštevy a potom dotyčného pošle k Patakyemu, ktorý po novom výsluchu rozhodne o tom, či dotyčný môže ísť k ministrovi. Tento systém nezamlúva sa ľudu, ktorý cez 20 rokov navykol si na demokratické spôsoby v Československu a vzbudzuje v ňom nespokojnosť. Podobne pochodila delegácia Maďarskej národnej rady z Bratislavy, pozostávajúca z Kolomana Brogyányiho, Gejzu Ivánfiho, ktorí, vrátiac sa z Budapešti, prehlásili: „Radšej budeme sto rokov pod slovenskou nadvládou žiť, než pod touto nadutou peštianskou džentrickou spoločnosťou.“⁵

V maďarskom ministerstve Hornej zeme mimo ministra Andora Jarossa sú zadelení bývalí československí občania: Dr. Vojtech Szilassy, ktorý dostal titul štátneho tajomníka, Dr. Ivan Holota, ktorý vedie záležitosti verejných zamestnancov a penzistov z pripojeného územia, Dr. Ivan Tomori,

ktorý je prednostom oddelenia pre unifikáciu, hospodárske záležitosti vedie Vojtech Lükö, bývalý generálny riaditeľ zaniknutého časopisu Prágai Magyar Hirlap, od ktorého časopisu si vzal Lükö aj svoje bývalé spolupracovníčky Borišku Szabóovú a Janku Reinellovú. Nové ministerstvo nemá ešte presne stanovenú pôsobnosť, a preto ani nezahájilo plnú prácu, ktorá stále stroskotáva na kontrolnej činnosti vládou tam ustanoveného ministerského radcu Patakyho, ktorý hneď v zárodku znemožňuje akúkoľvek akciu ministerstva.

Bol účinený aj pokus na odstránenie ministra Jarossa a jeho ľudí, ktorí za pomoci Strányavského mali byť nahradení Dr. Andrejom Korláthom ako ministrom a R. Aladárom Vozárom ako štátnym tajomníkom. O tom dozvedel sa včas Jaross a na zasadnutí parlamentného klubu Zjednotenej strany došlo k pohnutej slovnej potyčke medzi ním a Strányavským, avšak väčšina poslancov zastala sa Jarossa. Tento spor preniesol sa aj do verejnosti, kde v oboch táboroch zapríčinil značný rozruch, ktorý sa zrkadlil aj v dennej tlači.

Politická situácia sa náhlym odstúpením ministra zahraničných vecí Kolomana Kányu⁶ ešte komplikovala, lebo tento rezort bude musieť dočasne prevziať ministerský predseda Imrédy Vojtech, ktorý novými pomermi už aj tak je dosť zaťažený. Za nástupcu ministra Kányu je spomínaný gróf Csáky Štefan⁷, ktorý má priateľské vzťahy k Itálii a k Zjednotenej maďarskej strane je prajne naklonený.

Zjednotená maďarská strana bude v novom maďarskom parlamente mať 17 zástupcov. Sú to: Jaross Andor, Dr. Holota Ján, Emerich Turchányi, Dr. Gejza Porubszky, Dionis Ortutay, Eugen Salkovszky, Szent-Iványi Jozef, Dezider Gürtler, Aladár R. Vozáry, Dr. Ján Giller, Mikuláš Pajor, Dr. Ondrej Korláth, Dr. Vojtech Szilassy, Štefan Fencík, Födessy Ján, Keresztury Vojtech a Koloman Füssy.

Strányavszky a jeho skupina poslancov sa uzniesli, že voči novému parlamentu a hlavne Jarossovej skupine aj naďalej budú zachovávať opozíciu. V tomto rozhodnutí vidí Zjednotená maďarská strana zase jeden dokument zaujatosti proti Maďarom z pripojeného územia, ktorý kalí radosť nad návratom k Maďarsku a vzbudzuje ľútosť nad odtrhnutím od Česko-Slovenska, ba vzbudzuje túžbu mnohých k návratu. Dr. Pavel Szvatkó, bývalý dopisovateľ Prágai Magyar Hirlapu, ktorý teraz pracuje u Felvidéki Magyar Hirlap prehlásil, že v Budapešti je ťažšie pracovať a písať, ako tomu bolo za pražskej cenzúry, lebo vnútorná cenzúra časopisu nie je spokojná s jeho liberálnymi článkami.

Klub poslancov maďarskej Zjednotenej strany v Maďarsku za predsedníctva ministra Jarossa sa uzniesol bojovať proti zastaralému vládnemu režimu v Maďarsku a vydobýť ľudu také sociálne a hospodárske práva, aké používali Maďari v Česko-Slovensku. Nie je mysliteľné, že ľud, ktorý sa po dvadsaťročnom „utlačaní“ vracia domov, má menšie práva ako v „otročtve“. Nielen Horná zem, ale celé Maďarsko musí za Maďarskou zjednotenou stranou stáť, aby sa aj im dostalo lepšej budúcnosti. Nesmie sa zabúdať ani na bratov, ktorí zostali za hranicami. Slovákom treba v Maďarsku umožniť plnú slobodu a rovnoprávnosť, lebo len tak možno tie isté práva zabezpečiť Maďarom na Slovensku. Uskutočnenie tohto programu leží vraj jedine v rukách Zjednotenej kresťansko-sociálnej strany a Maďarskej národnej strany na oboch stranách hraníc a povinnosťou každého roduverného Maďara je tento program podporovať.

Zjednotená maďarská strana s obavami hľadá na priateľské vzťahy slovensko-nemecké a bola by rada, keby mohla dosiahnuť toho istého postavenia ako Deutsche Partei, ba chce postavenie tejto oslabiť, lebo vidí v tom rozšírenie sa nemeckého nebezpečenstva, ktoré by najmä v Bratislave mohlo vyznieť v požiadavku o pripojenie k Nemecku. V takomto zmysle bolo informované maďarské mi-

nisterstvo zahraničných vecí so žiadosťou, aby aj italský minister zahraničia Ciano bol upozornený na následky.

Policajný riaditeľ:
Dr. Jusko, v. r.

SNA, MV, kart. 3, D/IV. C, č. 1 394. Odpis, strojopis.

¹ Pozri dok. č. 11, pozn. 1.

² Vládna kríza trvala od 23. do 28. 11. 1938. Regent M. Horthy opäť poveril B. Imrédyho zostavením novej vlády.

³ Starší brat ministra F. Ďurčanského.

⁴ Pozri dok. č. 31, pozn. 2.

⁵ Pražské MZV 23. 12. 1938 oznámilo vyslanectvu do Budapešti, že „získalo správu od hodnovernej osoby, podľa ktorej maďarski poslanci z obsadeného územia sú pod policajným dozorom. V Budapešti je obava z prípadnej akcie Česko-Slovenska proti Maďarsku na okupovanom území. G. Szülló sa vyslovil pred jedným bratislavským občanom, že s tunajšími hlupákmi sa vôbec nechá hovoriť (myslel na vládne kruhy v Maďarsku). Pri Nových Zámkoch sa začala ostrá perzekúcia osôb, ktorí nesúhlasia s maďarským režimom“. – AMZV ČR, ZÚ Budapešť 1938, kart. 9, č. 775.

⁶ K. Kánya abdikoval z funkcie ministra zahraničných vecí 28. 11. 1938.

⁷ I. Csáky 10. 12. 1938 bol menovaný za nového ministra zahraničných vecí Imrédyho vlády

1. december 1938, Budapešť.

Správa o výsledkoch rokovanií v oblasti hospodársko-finančnej, obnovenia hospodárskych kontaktov a železničného spojenia s obsadeným územím.

Ve schůzích hospodársko-finančnĕ-dopravní komise konaných ve dnech 29. – 30. listopadu t. r. obĕ delegace se shodly, aby dnem 5. prosince t. r. zahájena byla výměna zboží mezi Československem a Maďarskem přes demarkační čáru, která se stává celní čárou, dále, aby od tehož data otevřen byl na demarkační linii pohraniční styk na základĕ principů obsažených v konvenci ze dne 17. listopadu ¹ t. r. a aby současnĕ zahájena byla t. zv. sousedská železniční doprava mezi Slovenskem a Podkarpatskou Rusí s jedné a mezi odstoupeným územím s druhé strany. Otevření železniční dopravy vázali Maďaři na repartici železničního parku. I v této věci docíleno bylo dohody v tom smyslu, že než bude definitivně rozhodnutá otázka „ordnungsmässiger Zustand“, bude dán Maďarsku k dispozici určitý počet vozidel, na němž se obĕ strany dohodnou. Toto stanovisko bylo schváleno maďarským kompetentním ministrem, čímž byla vyloučena otázka předání a conto.

Pokud jde o mezinárodní spoje nebylo námitek s maďarské strany, aby i tyto spoje byly otevřeny a tak dojde k jejich provozu pravděpodobně koncem první polovice tohoto měsíce (na příklad trať Budapešť – Bratislava – Praha – Berlín má býti otevřena mezi 7. a 12. prosincem t. r.)

Otázky železničních spojů vyřešeny byly v 15ti protokolech, které budou dne 12. prosince souhrnnĕ podepsány a budou zaslány přísluným úřadům.

Pokud jde o spojení s Rumunskem přes Halmei, oznámí Maďaři v těchto dnech datum, kdy bude moci býti obnoveno spojení.

V otázce spojů Košice – Orlov a kompensací za tyto spoje zahájeno bude jednání v úterý